

Högskolan Kristianstad

EXAMENSARBETE
HÖSTEN 2010
Lärarytildningen

**Barn med sociala och emotionella
svårigheter i förskolan**
Att upptäcka och stödja dessa barn

Författare
Camilla Nilsson
Terese Sjöstedt

Handledare
Annette Byström

www.hkr.se

Barn med sociala och emotionella svårigheter i förskolan

att upptäcka och stödja dessa barn

Abstract

Syftet med vår studie är att undersöka hur pedagoger i förskolan upptäcker och stödjer barn med sociala och emotionella svårigheter. För att besvara våra forskningsfrågor har vi valt att utföra gruppintervjuer på en förskola i södra Skåne där tolv respondenter valt att besvara våra frågor. Utifrån tidigare forskning och genom vår studie visar resultatet att barn med sociala och emotionella svårigheter kan yttra sig på olika sätt; inåtvänt och utåtagerande beteende. Genom att man som pedagog är vaksam och uppmärksam kan man tidigt upptäcka dessa barn, hjälpa dem att underlätta sin situation och på så sätt förebygga framtida konsekvenser. Det finns många tecken hos barn med sociala och emotionella svårighet, det kan vara allt från ont i magen, koncentrationssvårigheter eller att de har svårt att tolka leksignaler och samarbeta med andra. För att kunna stödja dessa barn måste man som pedagog på förskolor ha grundläggande kunskaper om barn med sociala och emotionella svårigheter.

Ämnesord: Barn, Emotionella svårigheter, Förskola, Pedagoger, Sociala svårigheter

Förord

Vi har varit med om en spännande resa på tre och ett halvt år, som snart är slut. Denna resa har resulterat i att vi båda är färdiga förskollärare och vi är väldigt inspirerande till att komma ut i arbetslivet. Vi vill rikta ett varmt tack till Annette Byström som stöttat och handlett oss genom uppsatsens gång. Vi vill även tacka de som gjort det möjligt för oss att genomföra vår fallstudie så ett stort tack går till pedagogerna på förskolan där vi utförde våra intervjuer. Förskolläraren som har delgett oss minnen från sin barndom tackar vi från djupet av våra hjärtan. Det betyder mycket att vi fick ta del av allt det hemska du upplevt, du fick oss att öppna våra ögon ytterligare för att förstå att det finns många barn som behöver vuxenstöd på förskolor runt om i Sverige. Till sist vill vi ge oss själv en klapp på axeln för att vi trots motgångar och svårigheter aldrig gav upp utan genomförde hela processen.

Innehåll

1. Inledning	9
1.1 Syfte och problemformulering	10
2. Litteraturgenomgång	11
2.1 Vad är sociala och emotionella svårigheter?	11
2.2 Utåtagerande och inåtvända barn	11
2.3 Pedagogers kompetens.....	12
2.4 Föräldrarna	14
2.5 Åtgärder att vidta?	14
2.6 Framtida konsekvenser för barn med sociala och emotionella svårigheter som inte uppmärksammas i förskolan	15
3. Metod	17
3.1 Val av metod.....	17
3.3 Genomförande.....	18
3.3.1 Enskild intervju	18
3.3.2 Gruppintervju	18
3.4 Bearbetning	19
3.4.1 Enskild intervju	19
3.4.2 Gruppintervju	19
3.5 Studiens tillförlitlighet.....	19
3.6 Etiska övervägande.....	19
4. Resultat	21
4.1 Resultat av gruppintervjun.....	21
4.1.1 Tankar kring barn med sociala och emotionella svårigheter	21
4.1.2 Utåtagerande och inåtvänt beteende hos barn	21
4.1.3 Pedagogernas kompetens i arbetet med barn i sociala och emotionella svårigheter	22
4.1.4 Föräldrakontakten	22
4.1.5 Åtgärder att vidta	23
4.2 Resultat av enskild intervjun	23
5. Diskussion/analys	27
5.1 Diskussion kring insamlingsobjekten.....	27
5.1.1 Metoddiskussion/analys	27
5.2 Tankar kring barn med sociala och emotionella svårigheter	28
5.3 Utåtagerande och inåtvänt beteende hos barn.....	29
5.4 Pedagogernas kompetens i arbetet med barn med sociala och emotionella svårigheter	30
5.5 Föräldrakontakten.....	31
5.6 Åtgärder att vidta	32
5.7 Diskussion/analys kring den enskilda intervjun	33
5.8 Framtida konsekvenser för barn med sociala och emotionella svårigheter som inte uppmärksammas i förskolan	34
5.9 Pedagogiska implikationer	35
5.10 Fortsatt forskning	35
6. Sammanfattning	37
7. Slutsats	39
Referenslista	41

Böcker	41
Nätbaserade länkar.....	42
Bilagor	43

1. Inledning

”Jag har inga minnen av hur det kan vara att få vara ett litet barn. Jag kan inte helt och fullt förstå hur det känns. Hur känns trygghet för ett barn? Hur är det att ha en mamma som skyddar och stöttar? Hur är det att inte vara ensam? Hur känns det att slippa vara rädd? Hur känns det att få vara mätt? Jag fick själv vara mamma när jag var liten, jag tvingades trösta och skydda min egen mamma. Min barndom är förlorad för mig, den går inte att göra om.”

Citat ur *Kärlek och stålull* av Lisbet Pipping.

(Pipping, 2004, s.7)

Att arbeta som förskollärare ser vi som ett utmanande arbete, enligt Läroplanen för förskolan *”ska verksamheten präglas av omsorg om individens välbefinnande och utveckling”* (Skolverket, 1998, s.3), vi pedagoger ska tillsammans med barnen skapa en miljö där alla känner delaktighet och trygghet. Under de timmar barnen vistas på förskolan är det viktigt att de trivs i sin förskolmiljö och att de får sina individuella behov tillgodosedda, att varje barn blir sedda för den de är. Enligt styrdokumentet (Lpfö98) är detta vår skyldighet som förskollärare, men är det så enkelt som det låter? De barn som faller utanför ramarna och som har sociala och emotionella svårigheter, får de sina behov tillgodosedda i lika stor utsträckning? Det borde vara så eftersom Läroplanen för förskolan säger att (...) *”arbetslaget skall ge stimulans och särskilt stöd till de barn som befinner sig i svårigheter av olika slag”* (Skolverket, 1998, s.10). För att vi som förskollärare ska kunna ge alla barn på förskolan denna trygghet och stabilitet måste vi tidigt uppmärksamma barn med sociala och emotionella svårigheter, men hur?

Det finns många barn som far illa på ett eller annat sätt, år 2009 anmäldes 2 200 fall av misshandel på barn mellan 0 – 6 år, barnmisshandelsanmälningarna har tredubblats de senaste 30 åren. Enligt en undersökning från Rädda barnen upplever var tionde barn våld i hemmet, var femte barn upplever det ofta. 100 000 – 200 000 barn lever i en familj där mamman blir slagen. Enligt flera undersökningar har barnen varit närvarande då mamman blivit slagen och ofta själv blivit slagna. 2009 anmäldes 3 875 sexualbrott mot barn under 15 år (www.brottsrummet.se). Statistiken styrker Kinges (2000) antagande om att barn som mår dåligt ofta har problem i sin hemmiljö. För att kunna upptäcka och skapa de bästa förutsättningarna för de barn som lever under svåra förhållanden anser vi att det är viktigt att veta hur många barn det verkligen rör sig om. När vi nu fått vetskap om hur många barn det är som far illa kan vi anta att det finns betydligt fler barn som aldrig uppmärksammas.

Precis som Pipping (2004) säger kan man aldrig få tillbaka sin barndom därför menar vi att förskollärare som ständigt är i kontakt med barnen under deras barndom har ett ansvar för att skapa de bästa förutsättningarna för dem oavsett social bakgrund. Vi anser att de sociala och emotionella svårigheterna kan bero på att man precis som Pipping (2004) har haft en svår barndom, där man växt upp med vårdnadshavare som saknat förmågan att vara just vårdnadshavare. Vi hävdar även att det kan vara tvärtom att sociala och emotionella svårigheter hos barn kan uppstå då vårdnadshavarna intar en överbeskyddande roll, där barnen ständigt uppvaktas och blir beskyddade från allt som kan upplevas som ”farligt” från vårdnadshavarnas perspektiv. När vi blir yrkesverksamma förskollärare vill vi vara väl förberedda när dessa situationer uppkommer, vi vill ha införskaffat oss de kunskaper som situationen kräver.

1.1 Syfte och problemformulering

För att kunna uppmärksamma flera barn på förskolan som far illa anser vi att vi behöver betydligt mer kunskap om vilka tecken man kan se hos dessa barn och hur man kan hjälpa dem på bästa sätt. Syftet med vår studie är att undersöka hur pedagoger i förskolan upptäcker och stödjer barn med sociala och emotionella svårigheter.

Syftet leder fram till följande forskningsfrågor:

- Hur definierar pedagoger i förskolan barn med sociala och emotionella svårigheter?
- Hur upptäcker man som förskollärare barn med sociala och emotionella svårigheter?
- Hur möter man som förskollärare vårdnadshavarna till barn med sociala och emotionella svårigheter?
- Vad kan man som förskollärare vidta för åtgärder då man känner att den egna kompetensen inte räcker till?

2. Litteraturgenomgång

Detta kapitel kommer att behandla litteratur och forskning kring sociala och emotionella svårigheter hos barn och hur man som pedagog på förskolan kan upptäcka och stödja dessa barn.

2.1 Vad är sociala och emotionella svårigheter?

Sociala och emotionella svårigheter är ord som definieras på olika sätt. Enligt Nationalencyklopedin definieras social på följande sätt: (...)”*förmåga att umgås och kommunicera med människor i ens omgivning*” (...) och emotionell definieras enligt Nationalencyklopedin på följande sätt: ”*som har att göra med känslor; som visar starka och påträngande känslor*”. Sociala och emotionella svårigheter kan också definieras på andra vis, såsom Perssons (2008) definition som uttrycker att barn med sociala och emotionella svårigheter är stökiga, har koncentrationssvårigheter och svårt att anpassa sig men även att barnen kan ha sociala problem, som innebär att barnen har svårigheter med det sociala samspelet med andra. Johannessen (1990) styrker Perssons (2008) definition i sin doktorsavhandling. Ogden (1991) anser däremot att barn med sociala och emotionella svårigheter har någon form av neuropsykiatriskt funktionshinder som bidrar till beteendemässiga svårigheter hos barnet, till exempel ADHD eller DAMP som i sin tur kan påverka barnens inlärningsförmåga.

2.2 Utåtagerande och inåtvända barn

Johannessen (1995) nämner några tecken hos barn med sociala och emotionella svårigheter; motorisk oro och hög aktivitets nivå, koncentrationssvårigheter, bristande förmåga att sätta sig in i och ta hänsyn till andras perspektiv, tillbakadragenhet och passivitet. I Johannessens (1990) doktorsavhandling beskrivs olika kännetecken hos utåtagerande och inåtvända barn. Utåtagerande barn kännetecknas bland annat genom skrik och höga ljud, provocerande handlingar, grovt språk och rastlöshet. Inåtvända barn kännetecknas av att de inte vill utmärka sig genom att delta i aktiviteter, de kan vara klängiga och känslomässiga. Dock hävdar Johannessen (1990) att barn kan agera på olika sätt beroende på situationen och därmed pendla mellan att vara utåtagerande eller inåtvända. Hon hävdar att omgivningen kan uppfatta att barn med motorisk oro och hög aktivitets nivå har för avsikt att bråka och förstöra, men barnen ifråga uppfattar inte det själv på detta sätt eftersom de inte kan förstå sambandet mellan sina handlingar och dess konsekvenser. Johannessen (1995) beskriver barn med koncentrationssvårigheter som barn som har svårt att behålla fokus, de blir istället

distraherade av allt annat som pågår runt omkring dem. Johannessen (1995) anser att barn som kan ha svårt att sätta sig in i och ta hänsyn till andras perspektiv kan få svårt att hitta kompisar då de saknar förmågan att kunna hjälpa och trösta. Även Kadesjö (2007) poängterar att dessa barn kan ha svårt att finna lekkamrater men menar samtidigt att dessa barn ofta hittar lekkamrater med liknande beteende som de själv, de finner tillsammans ett samspel och ett fungerande kommunikationsmedel mellan varandra. Johannessen (1995) anser att de barn som är tillbakadragna, tystlåtna och passiva oftast uppfattas som en i mängden då de sällan eller aldrig utmärker sig i gruppen. Johannessen (1995) hävdar att personer i barnens omgivning påverkar deras beteende och agerande mot andra, föräldrarnas beteende kan till exempel föras över till barnen.

Kinge (2000) menar att barn som är utåtagerande får mer uppmärksamhet än de barn som är inåtvända. Hinze och Sandberg (2001) hävdar att en del barn kan välja att dra sig undan då något i deras hemmiljö inte är bra. Enligt Hinze och Sandberg (2001) och Kinge (2000) uppfattar omgivningen de inåtvända barnen som osynliga men Hindberg (2001) poängterar tydligt att de inte är osynliga utan det är vi i samhället som gör dem osynliga när vi av olika anledningar väljer att blunda för alla problem. Kinge (2000) menar att barn med sociala och emotionella svårigheter vill ha uppmärksamhet och bekräftelse från de vuxna men på grund av beteendesvårigheter kan de många gånger upplevas som krävande, detta i sin tur framkallar en negativ uppmärksamhet. Då barn med sociala och emotionella svårigheter märker att de blir bekräftade när de agerar krävande fortsätter de med det eftersom de anser att det är bättre att få den negativa uppmärksamheten än ingen uppmärksamhet alls.

2.3 Pedagogers kompetens

Hindberg (2001) och Hinze och Sandberg (2001) menar att det är viktigt att personalen på förskolan är vaksam på vad som händer och sker i barngruppen för att upptäcka barn som far illa på ett eller annat sätt. Karlsson (2010) anser att när man kan se tecken i förskolan på att barn har sociala och emotionella svårigheter är det viktigt att man som förskollärare ställer sig frågan: Hur kan jag som pedagog ändra mitt förhållningssätt för att göra det bästa av situationen för barnen? Man ska även tänka på hur verksamheten kan förändras så att barnen ska få det så bra som är möjligt. Karlsson (2010) menar att alla barn inte passar in i de fasta ramarna som finns på många förskolor, som förskollärare måste man då anpassa verksamheten efter vilka barn som befinner sig där just då. Kadesjö (2007) menar att arbetssättet på förskolor ska vara varierande så att det passar alla barnen och att varje barns

individuella behov ska bli tillgodosedda i verksamheten. Karlsson (2010) poängterar precis som Kadesjö (2007) att man ska ta till vara på barns möjligheter, ta hänsyn till barnens olikheter och se det positiva istället för det negativa. Skolverket (2002) anser att man som pedagog ska skapa en förståelse för barns egna individer och deras tidigare erfarenheter, barnens tidigare erfarenheter bidrar till att barnen har olika behov som ska tillgodoses i verksamheten. För att man som pedagog ska kunna sätta sig in i och förstå barnens situation är det viktigt att man lyssnar på vad barnen har att berätta. Även Säljö (2000) påpekar vikten av att man måste ta hänsyn till barns tidigare erfarenheter. Genom att se vilka redskap, verktyg och kunskaper barnen har med sig, utformar man sedan verksamheten så att barnen kan utveckla eller bygga upp de egenskaper som de saknar. Johannessen (1995) hävdar att förskollärares positiva tänkande är viktigt då *”Våra glasögon bestämmer vad vi ser och hur vi tolkar det vi ser”* (s.70). Karlsson (2010) menar att det positiva tänkandet även ökar chansen för att barnen ska lyckas och gå vidare i sin utveckling. Johannessen (1995) påpekar att man som pedagog i förskolan tänker på att lyfta och plocka fram de positiva egenskaperna hos barn med sociala och emotionella svårigheter istället för att leta efter eller påpeka barnens fel och brister. Säljö (2000) anser att det är viktigt att stärka barnen i det de redan kan och är bra på så att barnen kan växa som individer. Christensen och Hildingson-Boqvist (2009) hävdar dock att det kan vara väldigt svårt och komplicerat att se barn som far illa eller veta vad som egentligen är barnens bästa, samtidigt anser de att en bedömning måste ske vid minsta tecken på att barn far illa. Kinge (2000) anser att man som förskolpersonal kan känna sig maktlös i situationer där barnen mår dåligt, eftersom problemen ofta ligger i barnens hemmiljö. Andershed och Andershed (2008) menar att det även kan vara svårt att hitta ett rätt sätt för att hjälpa och stödja barn med sociala och emotionella svårigheter då det inte går att hitta en källa till problemet, svårigheterna uppstår oftast på grund av flera olika bristande faktorer.

Larsson-Swärd (2009) framhäver anmälningspliktens betydelse, vid den absolut första misstanken om att barn far illa är man skyldig att göra en anmälan till socialtjänsten. Larsson-Swärd (2009) konstaterar utifrån sina undersökningar att många förskollärare är rädda för att göra anmälningar till socialtjänsten då det finns en oro av att de kan ha tolkat eller missbedömt situationen. Det finns en tvekan hos förskollärarna för att det saknas tillräckligt med underlag för att göra en anmälan som leder till en förbättring för barnen. Känslan av att man som förskollärare lurar föräldrarna då man först bygger upp ett förtroende mot dem för att sedan göra en anmälan är betungande för en del. Larsson-Swärd (2009) kan förstå förskollärarnas rädsla men menar på att man alltid måste se situationen ur ett barnperspektiv.

2.4 Föräldrarna

Hindberg (2001) menar att ett sätt att upptäcka barn som far illa hemma är att se till föräldrarnas ansvars- och omsorgsförmåga kring barnen och relationen mellan dem, vilket man kan se på förskolan då ett samspel mellan föräldrarna och barnen sker vid både lämning och hämtning. Att föräldrarna har en bra ansvars- och omsorgsförmåga innebär att de kan se till barnens behov och visa empati - förmåga att kunna leva sig in i en annan människas känsloläge och behov (Nationalencyklopedin). Även Andershed och Andershed (2008) hävdar att barn med sociala och emotionella svårigheter oftast har ett negativt samspel gentemot sina föräldrar. Hindberg (2001) beskriver föräldrar som mogna och ansvarstagande vuxna som står steget över barn på hierarkitrappan. Om ansvarstagandet hos föräldrarna visar sig svagt kan det vara ett tecken på att något inte står rätt till hemma, Hindberg (2001) anser då att man som personal på förskolan ska hålla ögonen öppna och vara vaksamma på eventuellt fler tecken på en riskfylld hemmiljö.

Christensen och Hildingson-Boqvist (2009) anser att ett gott föräldraskap förutsätter att föräldrarna kan sätta barnens behov i centrum och att föräldrarna kan se när barnen behöver stöd och hjälp. Författarna menar att de flesta föräldrarna alltid vill se till barnens bästa men att det finns föräldrar som inte klara av att göra det på grund av sociala problem, relationsproblem eller psykisk sjukdom.

2.5 Åtgärder att vidta?

Johannessen (1995) anser att man som förskollärare kan ha samtal och diskussioner tillsammans med de barn som har sociala och emotionella svårigheter, detta för att skapa en förståelse hos barnen så att de blir medvetna om konsekvenserna av deras handlande. Tillsammans kan man samtala om olika känslor, hur man reagerar eller agerar i de olika känslolägena och om man skulle kunna reagera eller agera på ett annat sätt? Dessa diskussioner kan även användas i ett förebyggande syfte.

Hindberg (2001) och Hinze och Sandberg (2001) menar att om man som förskollärare känner att man inte räcker till i arbetet med barn i svårigheter eller om man inte klarar av att hantera situationerna, finns det hjälp att få. Asmervik, Ogden och Rygvold (2001) menar att man som förskollärare kan få hjälp och stöttning av bland annat kuratorer och psykologer men även inom sjukvården och socialtjänsten finns hjälp att tillgå. Johannessen (1995) hävdar dock att det är viktigt att man nyttjar sina egna resurser först genom att ta upp de svårhanterade

situationerna på arbetslagsmöte eller med föreståndaren på förskolan innan man går vidare med problemen och eventuellt kopplar in andra personer för hjälp.

2.6 Framtida konsekvenser för barn med sociala och emotionella svårigheter som inte uppmärksammas i förskolan

Asmervik, Ogden och Rygvold (2001) menar att om man som förskollärare inte är vaksam och uppmärksammar de barn med sociala och emotionella svårigheter finns det en risk att barnen under senare skolår skolkar, snattar och hamnar i missbrukarkretsar. De sociala svårigheterna kan även följa med dem in i det vuxna livet till exempel i form av att det sociala samspelet med andra inte fungerar. Det finns även en större risk för att de barn med sociala och emotionella svårigheter som inte uppmärksammas i förskolan utvecklar ett kriminellt beteende under ungdomsåren vilket även Andershed och Andershed (2008) styrker.

Verneresson (2007) hävdar att det är viktigt att man har grundläggande kunskaper inom specialpedagogik då man arbetar med barn. De grundläggande kunskaperna bör man ha införskaffat sig under sin utbildning.

3. Metod

Vi valde att utföra en fallstudie på en förskola i södra Skåne. Denscombe (2000) menar att en fallstudie ger en djupgående studie där man har möjlighet att upptäcka saker som inte blir synliga vid en ytlig undersökning och att en fallstudie blir mer naturlig snarare än konstlad. Denscombe (2000) poängterar även vikten av generalisering, vi var medvetna om att det inte går att generalisera utifrån en fallstudie men menar på att vårt enskilda fall trots allt ingår i en bredare kategori. Vidare hävdar Denscombe (2000) att en fallstudie bygger på kvalitativa intervjuer istället för kvantitativa undersökningar. Vi var intresserade av att få fram data i form av människors tankar, känslor och åsikter kring våra forskningsfrågor. Denscombe (2000) hävdar att man får mer djupgående information vid intervjuer där färre respondenter medverkar än vid en enkätundersökning där många fler medverkar. Genom en kvantitativ undersökning hade vi kunnat involvera fler människor i form av en enkätundersökning men det hade gett oss ett resultat i form av statistik och siffror vilket vi inte var intresserade av.

3.1 Val av metod

Vi har valt att använda oss av intervjuer för att besvara våra forskningsfrågor och då gav respondenterna sitt samtycke till att intervjuerna genomfördes i grupp. Vi anser att en gruppintervju bidrar till ett öppet diskussionsklimat där respondenterna själv kan välja när de vill yttra sina åsikter kring ämnet, på så sätt minskas pressen på att man måste ha en åsikt kring alla frågor som det lätt kan bli vid en enskild intervju. Vi har valt att använda oss av ljudupptagning i form av en diktafon vid intervjutillfället vilket Patel och Davidson (2003) menar är en bra insamlingsmetod då det bidrar till att resultatet blir så korrekt som möjligt utan att intervjuarnas värderingar tillkommer. Genom ljudupptagning kan man lyssna på respondenternas svar flera gånger för att kunna tolka dem på ett korrekt sätt, vilket hade varit svårt om vi antecknat svaren. Felcitering är också något som kan uppkomma, därför är ljudupptagning en bra metod för att slippa detta men också precis som Denscombe (2000) menar kan andra kontrollera respondenternas svar om det finns ljudupptagning på intervjuerna.

Intervjuer valdes framför enkäter eftersom vi ansåg att det passade våra frågeställningar bäst, då respondenterna kan utveckla och precisera sina svar. Vilket de inte hade haft möjlighet till i en enkät. Vi anser precis som Ander och Karlsson (1989) att under en intervju har vi som intervjuar även möjlighet att ställa följdfrågor och be respondenterna att precisera eller förtydliga deras svar om missförstånd uppstår, vilket de inte har möjlighet till i en enkät.

3.2 Undersökningsgrupp

Vi har valt att utföra två former av intervjuer, gruppintervju och enskild intervju. Gruppintervjuerna består av tolv personer på en förskola i södra Skåne, nio förskollärare, två barnskötare och en student som läser till förskollärare på distans. Anledningen till att vi valde denna förskola är att vi varit i kontakt med den tidigare i vår utbildning och känner en trygghet med de anställda, vilket vi anser bidrar till ett öppnare klimat vid intervjutillfället. Den enskilda intervjun består av en person som är förskollärare, personen i fråga har själv växt upp med sociala och emotionella svårigheter i sin barndom.

Vi har även varit i kontakt med en förskollärare som växt upp med en intellektuellt funktionshindrad mamma och på så sätt haft sociala och emotionella svårigheter under sin barndom. Utifrån våra önskemål ber vi personen i fråga berätta om synen på sin barndom, vilka svårigheter som uppstått på grund av sin funktionshindrade mamma och om erfarenheterna från barndomen kan bidra till en djupare kompetens i sin nuvarande yrkesroll.

3.3 Genomförande

3.3.1 Enskild intervju

Vi har valt att utföra en enskild intervju för att se om förskollärares egna erfarenheter har en betydelse i yrkesrollen och om personen på så vis lättare kan upptäcka barn som har sociala och emotionella svårigheter. Personen i fråga ges möjlighet att ta del av intervjufrågorna (se bilaga) innan intervjun genomförs för att mentalt kunna förbereda sig för situationen.

3.3.2 Gruppintervju

Gruppintervjuerna genomförs i tre olika grupper. Två av grupperna innefattar fem personer och en grupp innefattar två personer. Anledningen till att vi valt att utföra gruppintervjuerna i tre grupper är för att det inte ska bli så många personer vid samma tillfälle, vilket kan bidra till att respondenterna vågar yttra sina tankar och åsikter i större utsträckning. Alla som deltagit arbetar inom förskolverksamheten varav nio av de tolv intervjuade personerna är utbildade förskollärare. Respondenterna har inte tillgång till intervjufrågorna (se bilaga) innan intervjuerna genomförs. Intervjuerna genomfördes i enskilda rum, men det förekom dock ändå störningsmoment, såsom att en mobil ringde men även att personer öppnade dörren.

3.4 Bearbetning

3.4.1 Enskild intervju

Då respondenten ansåg att en intervju skulle vara psykiskt påfrestande valde personen ifråga att själv skriva ner sin berättelse utifrån våra intervjufrågor. Utifrån respondentens berättelse har vi endast tagit med de delar vi ansåg vara av relevans för vårt arbete, resterande information sållade vi bort.

3.4.2 Gruppintervju

Under gruppintervjun gjorde vi en ljudupptagning med diktafon för att få med allas åsikter och för att kunna analysera och bearbeta resultatet på ett djupare plan. Efter det att vi fått ljudupptagningen på diktafonen transkriberade vi svaren till ett worddokument, sedan sammanställde vi alla respondenternas svar under varje fråga. Därefter sållade vi bort det som vi inte ansåg var av relevans för våra forskningsfrågor, det vi ansåg var av relevans för våra forskningsfrågor sammanställde vi till ett resultat.

3.5 Studiens tillförlitlighet

Vår studie visar sig tillförlitlig då respondenterna som ställde upp i gruppintervjuerna inte haft någon möjlighet att förbereda några svar inför intervjun. De har inte haft tillgång till intervjufrågorna och därför inte haft kännedom om vilka frågor som skulle uppkomma under intervjuens gång.

3.6 Etiska övervägande

Vi har tagit hänsyn till de fyra etiska övervägandena från Vetenskapsrådet i vårt arbete tillsammans med respondenterna. Informationskravet har vi tagit hänsyn till eftersom vi skickade ut informationsblad till alla hemvister på den förskolan vi valt att ta kontakt med. Informationsbladet innehöll information om vilket ämne vi hade tänkt behandla och en fråga om hur många som hade intresse av att ställa upp på en gruppintervju med ljudupptagning. Samtyckeskravet tillgodosågs då pedagogerna blev informerade om tillvägagångssättet innan de gav sitt samtycke till att delta i intervjun. Vi informerade även pedagogerna om att de kommer att vara konfidentiella vilket innebär att respondenterna kommer att vara anonyma, det är endast vi och vår examinator som har kännedom om vilka källorna är, detta innefattas under konfidentialitetskravet. Nyttjandekravet innebär att intervjumaterialet endast kommer att användas till uppsatsen för att sedan makuleras.

4. Resultat

Vi har valt att redogöra det vi finner relevant för våra forskningsfrågor, utifrån våra tolv respondenters svar. Utifrån respondenternas svar uppkom några centrala delar som vi valt att lägga fokus på. En av de centrala delarna behandlar vilka kännetecken man som pedagog kan se hos barn med sociala och emotionella svårigheter och hur man som pedagog kan möta dessa barn på bästa sätt. Föräldrakontaktens betydelse är även en central del som innefattar hur man som pedagog förhåller sig i mötet med dessa barns föräldrar. Den enskilda intervjun innefattar en förskollärares berättelse om sin egen uppväxt. Förskolläraren berättar om sin syn på barn med sociala och emotionella svårigheter utifrån egna erfarenheter, då förskolläraren själv befunnit sig i liknande svårigheter under sin barndom.

4.1 Resultat av gruppintervjun

4.1.1 Tankar kring barn med sociala och emotionella svårigheter

Respondenterna definierar barn med sociala och emotionella svårigheter på följande sätt: barn som har problem med sin sociala utveckling i form av anpassningssvårigheter i en grupp, samspelssvårigheter gentemot vuxna men även med andra barn samt svårigheter att förstå och följa regler. *”Att man inte kan knäcka koden riktigt utan är lite fyrkantig, man vet om att det är fel men att man gör det ändå. Det kan ju vara barn som hånskrattar åt en vuxen när de får tillsägelse”*. Det kan även vara barn som saknar förmågan att känna empati och därmed inte kan sätta sig in i hur andra människor tänker och känner. De sociala och emotionella svårigheterna hos barnen kan även yttra sig i form av koncentrationssvårigheter, nedstämdhet, oroliga barn som ofta har ont i magen eller barn som helt enkelt har svårt att leka, både själv eller tillsammans med någon annan. Respondenterna menar att barns sociala och emotionella svårigheter kan grunda sig i att barnen har problem med sig själv eller att de har ett problematiskt förhållande i eller till hemmet.

4.1.2 Utåtagerande och inåtvänt beteende hos barn

Respondenterna är medvetna om att barn med sociala och emotionella svårigheter kan agera på olika sätt, några barn intar ett utåtagerande beteende medan andra intar ett mer neutralt eller inåtvänt beteende. Respondenterna beskriver de utåtagerande och inåtvända barnens agerande i barngruppen på följande sätt: De utåtagerande barnen tar mycket utrymme i gruppen och kräver både tid och energi från pedagogerna, de är ofta impulsiva och hamnar lätt i konflikter. De inåtvända barnen agerar motsatsen, de är ofta tystlåtna, blyga och

tillbakadragna. Respondenterna hävdar även att inåtvända barn har svårare att säga ifrån än de utåtagerande barnen. Respondenterna är eniga om att de utåtagerande och inåtvända barnen inte uppmärksammas i lika stor utsträckning, utan att de utåtagerande barnen är mer markanta och uppmärksammas därför i större utsträckning. *”De inåtagerande är svårare att upptäcka därför att de andra tar så mycket tid och utrymme så det blir dem man ser först”*, de upplevs istället som en i mängden vilket medför att det tar längre tid att uppmärksamma de inåtvända barnen, en del respondenter hävdar att de inåtvända barnen ibland tyvärr aldrig uppmärksammas.

4.1.3 Pedagogernas kompetens i arbetet med barn i sociala och emotionella svårigheter

Respondenterna anser att det är svårt att veta om barnens sociala och emotionella problem grundar sig i hemmet eller vad som kan vara orsaken till problemet men menar på att man som pedagog måste agera och vidta åtgärder så fort man reagerar på att ett barn lider och inte mår bra. En av respondenterna hävdar att i arbetet med inåtvända barn *”där gäller det att man måste vara proffsig och plocka fram dessa barn, se dem och lyfta dem”*, man måste som förskollärare se alla barn så att ingen faller in i mängden och glöms bort. Respondenterna är eniga om att man som förskollärare har lättare att avgöra om ett barn har sociala och emotionella svårigheter ju djupare relation man bygger upp tillsammans med barnet, blyghet behöver till exempel inte alls vara ett tecken på att ett barn är inåtvänt utan speglar endast barnets personlighet.

4.1.4 Föräldrakontakten

Respondenterna anser att man redan vid den första misstanken om att ett barn har sociala och emotionella svårigheter måste vidta åtgärder i form av att ta kontakt med föräldrarna. Oftast delges föräldrarna om misstankarna vid utvecklingssamtalen, men respondenterna anser att även kontinuerliga samtal under terminens gång kan vara nödvändiga då misstankar om att ett barn har sociala och emotionella svårigheter finns. I samtalen med föräldrarna är det viktigt att man som förskollärare är ödmjuk och lyssnar till vad föräldrarna har att säga, just för att se om de har liknande uppfattningar kring vad som upplevs som barnets svårigheter. Respondenterna menar att yrkesprofessionaliteten spelar en betydande roll när dessa samtal med föräldrarna utförs, i många fall upplevs det som ett känsligt ämne att diskutera. Som förskollärare finns medvetenheten om att barnens sociala och emotionella svårigheter kan grunda sig i familjeproblem så gränsen mellan att inta ett anklagande eller hjälpsamt förhållningssätt är avgörande för hur samarbetet med föräldrarna ska fungera. Det är när

föräldrarna känner ett förtroende gentemot förskolan och dess personal som föräldrarna öppnar upp sig och själv börjar prata, som förskollärare måste man kunna läsa mellan raderna och vara beredd på att det kan uppkomma information som styrker misstankarna om att barnens sociala och emotionella svårigheter grundar sig i hemmet. Trots att misstankarna om att svårigheterna hos barnen grundar sig i hemmet har bekräftats måste man som förskollärare behålla sitt professionella förhållningssätt och istället för att anklaga föräldrarna skapa de bästa förutsättningarna för barnet. ”*Man ska ha öppna relationer hela tiden så man diskuterar med föräldrarna, så här upplever vi det, hur upplever ni det? Hur är det hemma? Hur är det här? (...) vi tycker det är så pass stort problem att vi inte fixar det själva och vi vill ha hjälp. Vill ni vara med i den hjälpen som vi får? Berätta vad det finns för möjlighet till hjälp*”. Genom att skapa en dialog med föräldrarna kan man tillsammans göra förbättringar som bidrar till att barnet mår bättre. Trots att det finns problem i hemmet vill föräldrarna i de allra flesta fallen att barnet mår bra. En av respondenterna menar att det är viktigt att vi som förskollärare visar för föräldrarna att vi inte kan allt utan behöver ibland få hjälp av föräldrarna för att komma vidare i vårt arbete.

4.1.5 Åtgärder att vidta

En del respondenter berättar att det vid några tillfällen uppkommit situationer där föräldrarna anser att förskollärarna har fel i sina påståenden om att barnet skulle ha sociala och emotionella svårigheter, föräldrarna helt enkelt förnekar allt som sägs. Som förskollärare är det då viktigt att poängtera för föräldrarna att de upplever det som ett problem och måste vidta åtgärder för att få barnet att fungera på förskolan och i barngruppen. Det är upp till föräldrarna om de vill delta i det arbetet eller inte. Känner man som förskollärare att man inte kan utföra ett förändringsarbete själv finns det resurser att vända sig till. Åtgärder som kan vidtas är att man som förskollärare tar upp barnets svårigheter på barnkonferensen eller med elevhälsan. Råd och stöd kan kopplas in (...) ”*då man har tillgång till familjeterapeut, psykolog, allt vad som behövs*”. Respondenterna är eniga om att man först och främst måste söka kunskaper till vidare arbete i arbetslaget. Att arbeta i arbetslag är en stor fördel då alla har olika erfarenheter med sig från tidigare arbete, på så sätt kan man tillsammans hitta en bra arbetsmetod som passar varje enskild individ med sociala och emotionella svårigheter.

4.2 Resultat av enskild intervjun

Jag är uppväxt med min mamma och min lillebror som har ett psykiskt funktionshinder. Jag har ingen som helst vetskap om vem min pappa är, vet inte vad han heter eller hur han ser ut.

Under hela min uppväxt har mamma växlat mellan förhållande med olika missbrukande partners, vilket gav mig många mörka nätter av otrygghet och rädsla. Min mamma visste om att jag blev misshandlad och utsatt för sexuella övergrepp av min mammas ena sambo och av en granne som jag tvingades bo hos då mamma inte kunde ta hand om mig. Inga sociala myndigheter var inkopplade utan det var en överenskommelse mellan min mamma och grannen. Mamma har aldrig kunnat sätta gränser eller visat känslor gentemot oss barn. Jag har fått stå på egna ben och fattat egna beslut redan i tidig ålder. När jag var tio år fick jag springa ute på stan utan att ha några tider att anpassa mig efter. Jag började röka, dricka, snatta och ha sexuella relationer i elva års ålder. Min mamma var den som köpte ut både cigaretter och alkohol till mig trots att hon själv aldrig missbrukat eller brukat tobak och alkohol. När jag var mellan 13-15 år sökte jag mig till de ”coola” eleverna i skolan vilket ledde till att jag började använda droger i form av tabletter och hasch/marijuana. Periodvis hade vi väldiga ekonomiska svårigheter vilket resulterat i att mamma inte kunde betala hyran så vi blev vräkta, detta utan att hyresvärden kontaktade de sociala myndigheterna trots att vi barn var minderåriga. Jag har även fått tillbringa flera dagar/nätter utan el och telefon under min barndom, vilket jag upplevde som väldigt pinsamt då mina vänner fick vetskap om det. De ekonomiska problemen påverkade mig även i skolan då pengar skulle samlas inte till skolresor och andra aktiviteter med klassen, jag fick ständiga pikar om att mina betalningar aldrig kom in i rätt tid.

Ur andra människors synsätt var min mamma väldigt snäll, det var inte många som ifrågasatte hur jag egentligen hade det hemma. Under perioden då jag bodde hos min granne upplevde min lärare att jag förändrades, jag var trött, blek, osocial och bråkig. Min lärare i sin tur kontaktade skolsystemen, tillsammans tog de kontakt med grannen jag bodde hos och utförde ett hembesök. Ingen vidare utredning gjordes då de båda ansåg att allt verkade vara i sin ordning. Jag var även i kontakt med BUP vid några enstaka tillfällen då jag var elva år på grund av sömnproblem, inte heller BUP ansåg att det behövdes en utredning på hur mitt hemförhållande såg ut. De flesta kompisarna jag hade tyckte att min mamma var underbar och kunde inte förstå varför jag inte visade henne någon respekt. De menade att jag hade tur som hade en mamma som lät mig vara ute hur länge jag ville, som inte blev arg när polisen körde mig hem för att jag var för full vid fjorton års ålder, utan lät mig gå ut igen. Det fanns dock vänner i min närhet som förstod hur jag verkligen hade det, de ansåg att jag skulle ringa BRIS för att få hjälp. Jag ringde aldrig några samtal till BRIS eftersom jag var för rädd för att de skulle ta min mamma och min lillebror ifrån mig.

Jag vet inte om jag kan se tecken hos barn med sociala och emotionella svårigheter tidigare än andra pedagoger. Jag tror att jag kan ha lite lättare för att upptäcka de inåtvända barnen som är blyga, tystlåtna, avvaktande, tillbakadragna och otrygga, detta för att jag själv agerade på det sättet under min tidiga barndom. Jag var aldrig något utåtagerande barn som tog mycket plats utan jag undvek ofta konflikter, ogillade att stå i centrum i större grupper och var otroligt ”mammig”. Jag är antagligen lite känsligare än andra om man misstänker att allt inte står rätt till inom ett barns familj då de barnen oftast är otrygga i sig själv och gentemot andra, dock är det inte alltid så lätt att veta vad barnens beteende grundar sig i. Vid misstanke om att barn på något sätt far illa ömmar nog mitt hjärta extra mycket för dessa barn eftersom jag kan sätta mig in i hur de har det, jag vet hur det känns att bli sviken av dem som står en närmast. Jag tror dock att jag fortfarande behåller min yrkesprofessionalitet och bemöter föräldrarna på ett korrekt sätt. Jag har anmälningsplikt oavsett om jag är förskollärare eller inte, men det är alltid svårt att göra en anmälan utan att ha konkreta bevis.

Jag har på grund av min barndom ett enormt kontrollbehov gentemot min familj och mitt arbete. Ett kontrollbehov som innebär att jag är väldigt kontrollerande, vill ständigt ha koll på allt som händer runt omkring mig. Jag förlitar mig inte på andra i rädsla för att saker och ting inte blir gjorda då. Anledningen till detta är för att jag fick ta mycket vuxenansvar då jag själv bara var ett barn, jag var till exempel tvungen att se till så att hyran och räkningarna var betalda. Nu i vuxen ålder har jag en relation till min mamma där jag tvingas agera mamma till min egen mamma.

5. Diskussion/analys

I detta kapitel kommer resultatet och litteraturen kopplas samman. Vi kommer att diskutera hur resultatet och litteraturen förhåller sig till varandra och dra slutsatser utifrån det.

5.1 Diskussion kring insamlingsobjekten

Kontakten med arbetslagsledarna upplevde vi endast som positiv, de var intresserade av ämnet vi valt till uppsatsen och gav sitt samtycke till att vi frågade pedagogerna om medgivande till deltagande. Lapparna sattes upp på alla hemvister men ett missförstånd uppkom så lapparna blev aldrig underskrivna, det blev tillslut ett muntligt medgivande om deltagande mellan pedagogerna och oss. Vi är trots missförstånd tacksamma för att det fanns pedagoger som var intresserade av att ställa upp i vår intervju.

5.1.1 Metoddiskussion/analys

Det var relativt lätt att hitta intervjupersoner som ville ställa upp i intervjun eftersom vi har utövat ett samarbete tillsammans med de involverade pedagogerna vid tidigare tillfällen. Vi valde att använda oss av gruppintervjuer som metod detta för att vi ansåg att det var mest relevant för våra forskningsfrågor, under intervjuerna kunde vi ställa eventuella följdfrågor för att få våra forskningsfrågor besvarade. Innan intervjuerna genomfördes ansåg vi att gruppintervju skulle vara en mer givande metod och att vi därmed skulle få ut fler och djupare svar av våra respondenter då de fick chans att diskutera fram gemensamma svar. Till vår besvikelse blev det inte så mycket diskussion mellan respondenterna som vi hoppats på. Respondenterna gav inte särskilt utvecklande svar och valde oftast att instämma med föregående talare istället för att yttra sina egen åsikter. Anledningarna till detta kan vara utformningen på våra intervjufrågor, trots att vi försökte ställa följdfrågor till våra respondenter för att sätta igång en diskussion och på så sätt få fram mer information kring ämnet. En annan anledning till den låga diskussionen kan vara för att respondenterna var medvetna om att vi hade ljudupptagning via diktafon i rummet. Respondenterna är medvetna om att deras svar då kommer att kunna analyseras och är istället återhållsamma i sina svar. I första intervjun kan även arbetslagsledarens deltagande ha bidragit till den låga diskussionen. Pedagogerna kan se arbetslagsledaren som en chef och därför inte våga framföra sina åsikter i tron att arbetslagsledaren ska inta en dömande roll. Den låga diskussionen kan även bero på att pedagogerna är rädda för att inte få medhåll i sina åsikter från sina kollegor och på så sätt låter bli att säga något. Under intervjuernas gång förekom det några få störningsmoment, det var en mobiltelefon som ringde, kökspersonal som kom in i rummet med nydiskat porslin och

respondenter som kom för sent. Patel och Davidson (2003) anser att det är bra att använda sig av en diktafon vid intervjutillfället vilket vi håller med om eftersom svaren inte kan misstolkas och vårt analyseringsarbete underlättades då vi hade möjlighet att lyssna på svaren flera gånger.

Förskolläraren som ställde upp i den enskilda intervjun känner vi sedan tidigare. Dock ansåg förskolläraren att vi behandlade ett känsligt ämne och valde att själv skriva ner sina svar och lämna svaren till oss istället för att delta i en muntlig intervju. Vi tillgodosåg respondentens önskan eftersom vi ansåg att det var tungt för förskolläraren att tala om sina barndomsupplevelser öppet. Förskolläraren kunde på detta sätt sitta i lugn och ro och själv välja ut vilken information som skulle anförtros åt oss. När det var något i berättelsen som vi ansåg var oklart eller om vi saknade något som inte framkom utifrån texten, ringde vi upp förskolläraren för att få ett förtydligande eller en komplettering.

5.2 Tankar kring barn med sociala och emotionella svårigheter

Flera forskare (Persson, 2008; Johannessen, 1990) och våra respondenter har tre gemensamma nämnare i sin definition på barn med sociala och emotionella svårigheter och det är: koncentrationssvårigheter, svårt att anpassa sig och att barnen har sociala svårigheter. Precis som Ogden (1991) anser vi att en bidragande faktor hos barn med neuropsykiatriskt funktionshinder kan vara sociala och emotionella svårigheter. Dock håller vi inte med om att det endast är barn med en fastställd diagnos som har sociala och emotionella svårigheter utan att det istället kan vara andra faktorer som påverkar barnens beteende. Anledningen till att respondenterna inte har nämnt något om diagnostiserade barn kan vara att de ser dessa barn som en kategori för sig, att de skiljer på barn som har en uttalad diagnos och på de barn som inte kan fungera i grupp av okänd anledning. Våra respondenter menar att svårigheterna kan uppstå då barnen har problem med sig själv eller då de lever i problematiska hemförhållanden. Vi förstår respondenternas resonemang men vi hävdar att det finns en koppling mellan dessa två aspekter då Andershed och Andershed (2008) anser att barns svårigheter inte bara består av en bristande källa, om barn växer upp i en familj utan kärlek och trygghet får barnen inte möjlighet att utveckla sin egen identitet i lika stor utsträckning som de barnen som lever i en kärleksfull familj, då barnen inte känner trygghet i sin egen identitet kan det uppstå komplikationer då barnet i fråga vistas i barngruppen. Tvärtom kan det också vara så att de barnen som växer upp i en kärleksfull familj, där barnen alltid står i centrum och får sina

behov tillgodosedda kan ha svårt att anpassa sig i en barngrupp, där man ibland måste klara av saker och ting på egen hand.

5.3 Utåtagerande och inåtvänt beteende hos barn

Vi delade barn med sociala och emotionella svårigheter i två kategorier då vi utförde intervjun med respondenterna; utåtagerande och inåtvända barn. De utåtagerande barnen beskrevs av respondenterna som barn som tar mycket utrymme i gruppen och kräver både tid och energi från pedagogerna, de är ofta impulsiva och hamnar lätt i konflikter. Johannessen (1990) beskriver de utåtagerande barnen på samma sätt men hävdar även att de använder skrik och höga ljud, provocerande handlingar, grovt språk, är rastlösa samt att de har svårt att se konsekvenser av sitt handlande. De inåtvända barnen beskrivs av respondenterna som tystlåtna, blyga, tillbakadragna och att de har svårt för att säga ifrån. Inåtvända barn kännetecknas enligt Johannessen (1990) genom att de inte vill utmärka sig och delta i aktiviteter, de kan vara klängiga och känslomässiga. Respondenterna och Johannessen (1990) beskriver barnens agerande på liknande sätt fast de använder sig av olika ord. Vi anser att det säkert finns fler tecken på att barn kan ha sociala och emotionella svårigheter men att det är viktigt att man känner barnen ifråga och har sett barnens agerande i flera olika situationer och att det krävs flera djupare observationer av barnen innan man kan dra en slutsats av vad barnens beteende grundar sig i.

Respondenterna och Kinge (2000) är eniga om att barn med ett utåtagerande beteende uppmärksammas i större utsträckning än barn med ett inåtvänt beteende. Anledningen till att det är så kan vi se då vi återgår till beskrivningen av kännetecknen hos barn med sociala och emotionella svårigheter, naturligtvis lägger man märke till ett impulsivt barn som använder sig av höga ljud innan man ser de tystlåtna, passiva barnen. Enligt Johannessen (1990) kan det även vara så att barnen kan pendla mellan att agera utåt eller inåtvänt, detta har inte respondenterna nämnt något om. En anledning till att respondenterna inte ser det pendlande beteendet hos barnen kan vara att respondenterna påpekat att det framför allt är det utåtagerande beteendet som är synligt i barngruppen, det är de utåtagerande barnen som är mest markanta. Barn utmärker sig och ses som ett problem då de agerar utåt, enligt Kinge (2000) får de utåtagerande barnen ofta negativ uppmärksamhet på grund av deras beteende, eftersom det ofta är uppmärksamhet barnen söker nöjer de sig med den negativa responsen än ingen respons alls. Vi anser att det på så sätt bildas en ond cirkel, för att motverka detta kan man som pedagog istället ge barnen positiv uppmärksamhet vid minsta tecken på ett ”bra”

uppförande, på så sätt ändras successivt barnens beteende från negativa handlingar till positiva. Barn som istället intar ett inåtvänt beteende ses som de snälla och duktiga, enligt Hinze och Sandberg (2001) och Kinge (2000) uppfattar omgivningen de inåtvända barnen som osynliga. Hindberg (2001) poängterar dock tydligt att de inte är osynliga utan det är vi i samhället som gör dem osynliga när vi av olika anledningar väljer att blundar för alla problem. Utifrån egna erfarenheter kan vi konstatera att Hindberg (2001) har rätt i sitt påpekande, då vi har erfarenhet att det blundas för att de inåtvända barnens beteende kan ligga till grund i ett djupare problem än vad som uppfattas i barngruppen på förskolan. Utifrån respondenternas diskussion framkom aldrig vad anledningen kan vara till att de inåtvända barnen inte uppmärksammas i lika stor utsträckning som de utåtagerande barnen, anledningen till detta kan vara att man som pedagog vill framstå som professionell i sitt arbete och inte påtala sina bristande färdigheter. Vi anser att det är lika viktigt att man som pedagog stödjer de inåtvända barnen till att våga synas och höras som det är att stödja de utåtagerande barnen till att finna lugn och hitta ett fungerande samspel gentemot andra för att barnen ska få möjlighet att utveckla sin egen identitet.

5.4 Pedagogernas kompetens i arbetet med barn med sociala och emotionella svårigheter

Flera forskare (Hinze & Sandberg, 2001; Hindberg, 2001) och respondenterna anser att det är svårt att veta vad som ligger till grund i att barn har sociala och emotionella svårigheter. Vilket vi anser vara helt förståeligt eftersom Andershed och Andershed (2008) hävdar att barns sociala och emotionella svårigheter uppstår då inte bara en utan flera faktorer brister. Respondenterna anser precis som Christensen och Hildingson-Boqvist (2009) att det är svårt att veta när ett barn far illa men trots att man står inför en svår uppgift måste man vidta åtgärder och tänka på barnens bästa. Trots respondenternas medvetenhet om att åtgärder måste vidtas vid minsta tecken på att ett barn far illa är det ingen som nämnt anmälningspliktens betydelse. Larsson-Swärd (2009) anser att man är anmälningskyldig vid minsta tecken på att barn inte har det bra. Trots anmälningsplikten menar Larsson-Swärd (2009) att det är många pedagoger som inte vågar anmäla eftersom förskollärare är rädda att de antingen missbedömt situationen eller att anmälan inte leder till en förbättring för barnen. Återigen kan respondenterna vara rädda för att framstå som oprofessionella i sin yrkesroll. Vi anser att förskollärare måste lita mer på sin intuition och ta tillvara på sin kompetens och anmäla eftersom det är ens skyldighet. Men samtidigt förstår vi rädslan i att man inte har tillräckligt med konkreta bevis och att anmälan kan resultera i att barnen inte får en bättre tillvaro än vad de redan har. Vi anser precis som vi nämnt tidigare att ett problem föder ett

annat, till exempel om ett barn har svårigheter hemma påverkar det barnets personlighet vilket gör att barnet inte kan fungera i barngruppen på förskolan. Alltså hjälper det inte att sätta in resurser endast i förskolan då barnet även behöver hjälp att bearbeta sig själv och sin situation i hemmet. Som förskollärare är det viktigt att ta reda på alla bidragande faktorer för att kunna hjälpa barnen fullt ut. Vi anser precis som Johannessen (1995) att det även här är viktigt att pedagoger intar ett professionellt förhållningssätt och inte agerar dömande gentemot barnen och deras beteende. Istället för att se barnens fel och brister anser vi precis som Säljö (2000) att man ska stärka barnen i det de är bra på och redan kan. Vi anser precis som Karlsson (2010) att man måste granska sitt eget förhållningssätt och verksamhetens utformande. Kadesjö (2007), Skolverket (2002) och Karlsson (2010) hävdar att man som pedagog ska se till alla barns behov och anpassa verksamheten till vilka barn som finns där just då. Alltså kan vi dra slutsatsen att det inte finns någon färdigställd metod om hur en förskola ska drivas, utan allt beror på vilka barn som befinner sig där. Respondenterna har inte nämnt något om sitt förhållningssätt gentemot sig själv och verksamheten, antagligen för att intervjufrågorna inte leddes in på detta ämne.

För att samarbetet mellan alla parter ska fungera så bra som möjligt spelar pedagogernas förhållningssätt en viktig roll. Johannessen (1995) beskriver att det är *”Våra glasögon bestämmer vad vi ser och hur vi tolkar det vi ser”* (s.70) vilket vi tolkar som att det är pedagogernas inställning som skapar arbetsklimatet i gruppen, till exempel om man som pedagog ser barn med sociala och emotionella svårigheter som bråkiga och svårhanterade intar också barnen denna roll. Därför är det viktigt att ha ett positivt förhållningssätt i arbetet med barn, precis som Karlsson (2010) menar ökar det positiva synsättet barnens förmåga att utvecklas. Trots att vi förespråkar det positiva synsättet förstår vi att man ibland kan känna sig uppgiven och precis som respondenterna och Kinge (2000) säger är det lätt att känna sig maktlös när problemen grundar sig i hemmet.

5.5 Föräldrakontakten

Då det finns en medvetenhet hos respondenterna att barns sociala och emotionella svårigheter kan grunda sig i hemmet är det viktigt att man har en öppen relation med föräldrarna för att få reda på om det eventuellt finns några svårigheter. Detta uppmärksammas i så fall vid lämning och hämtning, där Hindberg (2001) menar att man kan se hur samspelet mellan föräldrar och barn ter sig. Andershed och Andershed (2008) menar att om det finns ett negativt samspel mellan föräldrarna och barnen är det ett tecken på att något inte står rätt till i barnets

hemmiljö, vilket även respondenterna kan se som en bidragande faktor till barns sociala och emotionella svårigheter. Vi anser precis som respondenterna att man som pedagog inte ska döma föräldrarna utan istället ta reda på hur det verkligen ligger till. Det kan nämligen vara så att föräldrarna inte själv är medvetna om eller ser något problem i barnens beteende, då är det enligt våra respondenter viktigt att man som pedagog visar ödmjukhet och lyssnar till vad föräldrarna har för tankar och åsikter kring den uppmärksammade situationen. Precis som respondenterna menar vi att man som förskollärare inte ska tro att man sitter inne med alla "rätta lösningar" till ett problem, utan även utbyta tankar och åsikter med föräldrarna för att på så vis göra det bästa av situationen för barnen både på förskolan och hemma. Som pedagog på förskolor måste man hitta en balans mellan att inta ett anklagande förhållningssätt och ett hjälpsamt förhållningssätt i kontakten med föräldrarna anser respondenterna, detta för att skapa de bästa förutsättningarna för barnen. Enligt oss kan barnens vårdnadshavare i värsta fall byta förskola då de känner sig hotade eller ifrågasatta i sin föräldraroll vilket medför att man som pedagog står hjälplös utan någon som helst förmåga att kunna hjälpa barnet.

Vi anser precis som Christensen och Hildingson-Boqvist (2009) att man som förälder ska sätta barnens behov i centrum, dock kan det vara så att alla föräldrar inte har denna förmåga då de har sociala problem, relationsproblem eller psykisk sjukdom. Dessa svårigheter anser vi även ha en betydande roll i föräldraskapet.

5.6 Åtgärder att vidta

Enligt Johannessen (1995) kan man stödja barn med sociala och emotionella svårigheter genom att tillsammans samtala och diskutera kring barnens beteende och dess konsekvenser. Detta anser vi vara en bra metod då litteraturen tidigare påvisat att barn med sociala och emotionella svårigheter har svårt att förstå konsekvenserna av sitt handlande på egen hand. För att barnen ska kunna bryta ett negativt beteende, måste barnen själv bli medvetna om att deras beteende upplevs som ett problem, därför behöver barnen stöttning i form av gemensamma diskussioner. Diskussionerna kan även användas i ett förebyggande syfte.

Respondenterna anser att det är en fördel att arbeta i arbetslag då man kan ta del av varandras erfarenheter när man känner att ens egen förmåga inte räcker till. Arbetslaget är även bra då man kan bolla idéer sinsemellan för att komma vidare i arbetet, Johannessen (1995) styrker dessa fördelar med att arbeta i arbetslag. Flera forskare (Hindberg, 2001; Hinze & Sandberg, 2001; Asmervik, Ogden & Rygvold, 2001) påpekar att det finns hjälp att tillgå i form av:

psykologer, kuratorer, sjukvård och socialtjänst. Dessa resurser nämner även respondenterna som den hjälp som finns att tillgå vid behov. Det är viktigt att man först och främst förlitar sig på sin egen förmåga att hitta en lösning på problemen, men att man annars ser till arbetslaget innan man kopplar in yttre resurser. Om man kopplar in yttre resurser innan man själv letar efter egna lösningar, anser vi att ens egen kompetens går förlorad då man förlitar sig på att någon annan ska lösa problemen. Istället tycker vi det är viktigt att man kommer med egna förslag och testar sina kunskaper för att kunna utvecklas som pedagog.

5.7 Diskussion/analys kring den enskilda intervjun

I diskussionen om förskolläraren har vi valt att benämna personen med ett könsneutralt namn: Kim.

Kim gav oss en tydlig bild av hur det har varit att växa upp under sociala och emotionella svårigheter och gett oss en inblick i vad det har lämnat för djupa spår i kropp och själ idag. Vi anser att Kims berättelse kan vara en väckarklocka för många eftersom det skapar en förståelse för att det finns barn som inte får den stöttning som behövs. Kim har upplevt saker som ingen ska behöva uppleva, allra minst ett barn. Trots tydliga tecken på att Kim inte mår bra var det ingen som agerade för att Kim skulle få en bättre tillvaro. Kim hade några nära vänner som gav rådet att ringa till BRIS men rädslan att förlora sin mamma och bror hindrade Kim från att ringa. Vi förstår att Kims rädsla att förlora sin familj fanns eftersom var trots allt var den enda lilla tryggheten som fanns i Kims liv. Det finns säkert en del som inte förstår hur man kan stanna kvar hos sin mamma som gör en så illa som Kims mamma trots allt gjorde, antagligen ligger det något i uttrycket ”blod är tjockare än vatten”. En mamma är alltid en mamma, trots negativa handlande lever kärleken till sina föräldrar alltid kvar djupt inne i hjärtat. Hade det inte varit så anser vi inte att Kim idag hade haft den kontakten som förkommer gentemot sin mamma. Därför påpekar vi återigen vikten av pedagogers förhållningssätt i förskolan, fast barns sociala och emotionella svårigheter grundar sig i bristande omsorgsförmåga hos föräldrarna ska man som pedagog aldrig agera dömande. Det vi inte förstår är varför läraren och skolsköterskan inte anmälde Kims hemförhållande till socialtjänsten, även hyresvärdarna till lägenheterna som Kim och hennes familj blivit vräkta ifrån hade anmälningsplikt men genom förde aldrig någon vilket är skrämmande att höra. Larsson-Swärd (2009) hävdar att man ska anmäla vid minsta lilla misstanke, alltså skulle en anmälan ha gjorts direkt då misstankarna grundades om att allt inte stod rätt till i familjen. Som vi nämnt tidigare kanske läraren och skolsköterskan var rädda att de missuppfattat

situationen då allt verkade vara i sin ordning vid hembesöket. Asmervik, Ogden och Rygvold (2001) hävdar att barn med sociala och emotionella svårigheter löper större risk att hamna i fel relationer under ungdomsåren vilket kan leda till kriminalitet och missbruk, alltså kan vi nu i efterhand dra slutsatsen att bland annat Kims missbruk hade kunnat förebyggas om en anmälan till socialtjänsten hade genomförts. Det kan vara svårt att förstå varför Kims fall aldrig uppmärksammades, en faktor till varför kan vara människors okunnighet. Forskningen kring barn med sociala och emotionella svårigheter har gått framåt, kanske finns det idag mer forskning kring ämnet än vad som fanns då Kim växte upp.

Vi fick ett tveksamt svar på om Kim anser sig kunna upptäcka barn med sociala och emotionella svårigheter tidigare än andra på grund av sina egna upplevelser. Vi anser att det kan vara svårt att upptäcka dessa barn oavsett vad man själv har för tidigare erfarenheter då det finns många olika sätt de social och emotionella svårigheterna yttrar sig på, framförallt anser Kim att det är svårt att veta vad barnens svårigheter grundar sig i. Antagligen har Kim lättare för att sätta sig in i de inåtvända barnens tankar och handlingar då Kim själv upplever sitt agerande från barndomen på detta sätt. Kim anser sig reagera lite starkare än andra då misstankar att allt inte står rätt till inom ett barns familj uppkommer, just för att Kim är medveten om hur det känns att bli sviken av dem som står en närmast. Detta är fullt förståeligt, alla känslor från barndomen som man stängt in kan vid liknande situationer komma upp till ytan igen. Trots att mötet med barn i sociala och emotionella svårigheter som grundar sig i hemmet kan vara känslomässiga anser Kim att det professionella förhållningssättet gentemot föräldrarna bibehålls, då Kim är medveten om att föräldrarna antagligen inte menar att sära eller skada sina barn avsiktligt. Kims insikt visar på att de egna barndomsupplevelserna är väl bearbetade då Kim inte uppvisar något agg. Kim har funnit ett lugn i sig själv och det som upplevts under barndomen, vilket gör att Kim idag kan använda sina erfarenheter till att förbättra tillvaron för barn som lever under svåra förhållanden idag.

5.8 Framtida konsekvenser för barn med sociala och emotionella svårigheter som inte uppmärksammas i förskolan

Vi anser att det är väldigt viktigt att man som pedagog på förskolan upptäcker barn med sociala och emotionella svårigheter då det annars kan bidra till att barnen får det betydligt svårare under kommande år. Vi anser precis som Asmervik, Ogden och Rygvold (2001) att barnen under skolåren kan börja skolka och hamna i fel umgängeskretsar eftersom det aldrig funnits någon som förstätt eller tillgodosett deras behov. Vi kan dra slutsatser till den enskilda

intervjun, personen ifråga hade kunnat haft en betydligt svårare situation i dagsläget. Det har funnits en otroligt stark vilja hos denna person, som gjort det möjligt för en trygg och stabil tillvaro. Tyvärr är det inte alla som har denna styrka att klara av dessa svårigheter på egen hand, därför är det viktigt att man upptäcker dessa barn redan i tidig ålder på förskolan. För det är inte alltid det stannar vid skolk utan det negativa mönstret kan precis som Andershed och Andershed (2008) menar följa med in i vuxenlivet där följderna kan leda in i kriminella banor.

Vi håller med Vernersson (2007) som säger att det är viktigt att alla som arbetar med barn ska ha grundläggande kunskaper inom specialpedagogik. Vernersson (2007) anser att dessa kunskaper bör tillämpas under utbildningen, vilket vi anser kan vara svårt då utbildningen inte har så stort utbud av kurser inom specialpedagogik som skulle behövas. Därför anser vi att när man blir yrkesverksam förskollärare ska man ställa krav på sin arbetsgivare så att man får möjlighet att tillämpa sig de grundläggande kunskaperna inom specialpedagogik på egen hand.

5.9 Pedagogiska implikationer

Vi hoppas att detta arbete har bidragit till att skapa en förståelse för att det finns barn som behöver vårt vuxenstöd i svåra situationer som de inte kan handskas med själv. Vi vuxna bär ett ansvar för att stötta dessa barn och skapa så goda förutsättningar för dem som möjligt. Genom att utföra detta arbete känner vi att vi har fått en stabil grund att stå på för att klara av att arbeta med och möta barn med sociala och emotionella svårigheter då vi blir yrkesverksamma förskollärare.

5.10 Fortsatt forskning

Vi har genom detta arbete blivit medvetna om vilka tecken vi kan se hos barn med sociala och emotionella svårigheter, hur kontakten med barnens vårdnadshavare kan te sig och vilka yttre resurser man kan få hjälp av. Förslag på vidare forskning är till exempel:

- Hur möter man som förskollärare barn med sociala och emotionella svårigheter?
- Vilka tillvägagångssätt kan man som förskollärare använda sig av i arbetet med barn med sociala och emotionella svårigheter?
- Vilken funktion fyller de yttre resurserna man som förskollärare kan vända sig till, då ens egen kompetens inte räcker till?

- Hur går överlämningen mellan förskolan och skolan till, vilka konsekvenser respektive fördelar skapar miljöombytet för barnen med sociala och emotionella svårigheter?

6. Sammanfattning

Utifrån statistiken vi påvisat kan man se att det finns många barn i Sverige som lever under komplicerade förhållande och på så sätt far illa. För att kunna upptäcka och stödja barn i förskolan med sociala och emotionella svårigheter måste vi införskaffa oss grundläggande kunskaper inom ämnet precis om Vernersson (2007) också poängterar. För att införskaffa oss kunskaperna har vi genomfört en fallstudie på en förskola i södra Skåne med intervju som metod. Utifrån respondenternas svar och relevant forskning kring ämnet har vi ställt dessa parter mot varandra för att dra relevanta slutsatser i vår diskussion/analys del. Den enskilda intervjun är av relevans då vi menar att den ger en förståelse för att det finns barn ute på förskolor som inte får det stöd de behöver för att skapa sig trygghet i sin tillvaro.

7. Slutsats

”*Min barndom är förlorad för mig, den går inte att göra om*” (s.7) så beskriver Pipping (2004) synen på sin barndom, men det är inte endast Pipping som haft det svårt under sin barndom. Vår enskilda intervju påvisar hur hemskt det kan vara att växa upp under sociala och emotionella svårigheter. I Sverige har vi anmälningsplikt vilket innebär att vid minsta tecken på att ett barn far illa måste en anmälan till socialstyrelsen utföras. Larsson-Swärd (2009) poängterar att det är av stor vikt att dessa anmälningar utförs, men då är frågan; När det nu finns anmälningsplikt i Sverige hur kan det då komma sig att så många barn far illa i hemmet? Det kan vara som respondenterna säger, att man som pedagog är rädd för att de kan ha missförstått eller misstolkat situationen och därför låter bli att anmäla. Larsson-Swärd (2009) menar även att det kan vara så att pedagogerna är rädda för att förlora förtroendet till föräldrarna, vilket kan bidra till att barnens förutsättningar försämras.

Som pedagog gäller det att vara uppmärksam och tidigt se tecken som kan uppkomma hos barn med sociala och emotionella svårigheter för att kunna stödja dessa barn. Respondenterna kom genom diskussion fram till några gemensamma tecken man kan se hos barn med sociala och emotionella svårigheter bland annat att barnen kan känna sig oroliga, har svårt att anpassa sig i gruppen och att de kan ha svårt att tolka leksignaler. För att få fram vårt resultat använde vi oss av gruppintervju som metod, enskild intervju användes också. I den enskilda intervjun framgår det hur en person som växt upp under sociala och emotionella svårigheter har lyckats komma på rätt spår i livet och arbetar idag som förskollärare. Personen ifråga kan identifiera sig med barn som har sociala och emotionella svårigheter och kan i de flesta situationer förstå hur dessa barn känner sig.

Vi vill slutligen poängtera att om man som pedagog inte upptäcker och stödjer barn som har sociala och emotionella svårigheter redan i förskolan kan det enligt Andershed och Andershed (2008) bidra till att barnen utvecklar ett kriminellt beteende under senare ungdomsår. Våra sista ord är att man ska vara vaksam och uppmärksam på barns beteende i förskolan för att i längden förhoppningsvis kunna minska antalet barn med sociala och emotionella svårigheter.

Referenslista

Böcker

Ander, Ingemar & Karlsson, Rune (1989). *Bättre projekt!* Lund: Studentlitteratur.

Andershed, Henrik & Andershed, Anna-Karin, Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) och Statens institutionsstyrelse (SiS) (2008). *Normbrytande beteende i barndomen – vad säger forskningen?* Mölnlycke: Gothia AB.

Asmervik, Sverre & Ogden, Terje & Rygvold, Anne-Lise (2001). *Barn med behov av särskilt stöd.* Lund: Studentlitteratur.

Christensen, Rita & Hildingson-Boqvist, Anna-Karin (2009). *Att leva i en utsatt situation – med barnet i fokus.* Lund: Studentlitteratur.

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken.* Lund: Studentlitteratur.

Hindberg, Barbro (2001). *När omsorgen sviktar Om barns utsatthet och samhällets ansvar.* Borås: Centraltryckeriet.

Hinze, Johan & Sandberg, Christer (2001). *Gör mig inte hopplös.* Båstad: MTI

Johannessen, Eva (1990). *Gruppekonsultasjon med barnehagepersonalet.* Oslo: Doktorsavhandling vid Statens Spesiellærerhøgskole, Barnevernsakademiet.

Johannessen, Eva (1995). *Barn med socio-emotionella problem.* Lund: Studentlitteratur.

Kadesjö, Björn (2007). *Barn med koncentrationssvårigheter.* Stockholm: Liber.

Karlsson, Helena (2010). *Se de tidiga tecknen – forskare reflekterar över sju berättelser från förskola och skola.* Stockholm: Statens offentliga utredningar.

Kinge, Emilie (2000). *Empati hos vuxna som möter barn med särskilda behov.* Lund: Studentlitteratur.

Larsson-Swärd, Gunnel (2009). *Vem bryr sig? – Barnperspektivet inom förskola, skola, socialtjänst BUP och polis*. Lund: Studentlitteratur.

Ogden, Terje (1991). *Specialpedagogik – Att förstå och hjälpa beteendestörda elever*. Lund: Studentlitteratur.

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Persson, Bengt (2008). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Nacka: Liber AB.

Pipping, Lisbeth (2004). *Kärlek och stålull*. Mölnlycke: Gothia AB.

Skolverket (1998). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Stockholm: Utbildningsdepartementet

Skolverket (2002). *Att arbeta med särskilt stöd*. Stockholm: Liber

Säljö, Roger (2000) *Lärande i praktiken – Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma

Vernersson, Inga-Lill (2007). *Specialpedagogik i ett inkluderande perspektiv*. Malmö: Studentlitteratur.

Nätbaserade länkar

<http://www.ne.se/social> 19/11 2010 kl: 11.00

<http://www.ne.se/emotionell> 15/11 2010 kl: 11.15

<http://www.brottsrummet.se/Bazment/48.aspx> 8/12 2010 kl: 16.14

<http://www.brottsrummet.se/Bazment/47.aspx> 8/12 2010 kl: 16.20

<http://www.brottsrummet.se/Bazment/16.aspx> 8/12 2010 kl: 16.28

http://www.ibl.liu.se/student/bvg/filarkiv/1.77549/Forskningsetiska_principer_fix.pdf

18/1 2011 kl: 11.58

Bilagor

Intervjufrågor till gruppintervjun

- Vad lägger ni i begreppet socioemotionella svårigheter?
- Hur kan dessa svårigheter yttra sig?
- Barn med socioemotionella svårigheter kan agera på olika sätt, en del inåtvänt andra utåt agerande, upptäcker man dessa två agerande i lika stor utsträckning?
- Om inte, vilket agerande reagerar man som pedagog på först?
- Hur anser ni att man upptäcker ett inåt/utåt agerande barn och hur vet man att agerandet grundar sig i att barnet har socioemotionella svårigheter?
- Var går gränsen från att reagera till att agera?
- Känner ni att ni har tillräckligt med kunskaper för att möta barn med socioemotionella svårigheter?
- Var har ni införskaffat er dessa kunskaper?
(Fortbildningar, kompetensutveckling, handledning)

Intervjufrågor till förskollärare

- Vilka sociala förhållanden fanns inom familjen under din uppväxt?
- Kände du någon gång att du inte hade samma förutsättningar som andra barn i din ålder?
(Kontakten med föräldrarna, regler, tider)
- Kommer du ihåg att någon vuxen ifrågasatte din livsmiljö?
- Om Ja, vad var det de reagerade på?
(Kläder, hygien, socialt samspel)
- Med tanke på din egen uppväxt, anser du att du kan se tecken hos barn med socioemotionella svårigheter tidigare än andra?
- Vad är det du kan se för tecken för att upptäcka barn med socioemotionella svårigheter?

Kompletterande frågor via telefon

- Vad är det för likheter du kan se mellan inåtvända barn och dig själv som barn?
- Hur kan du veta att det grundar sig i att barnen har problem hemma? Måste det komma hemifrån?
- Kan det inte vara svårt att behålla din professionalitet då du tar stort parti för barnen, dömande mot föräldrarna?